

ÖDÜNÇ HİSSE SENEDİ İŞLEMLERİNDE “ELDEN ÇIKARMA” ve VERGİYE TABİ KAZANCIN BELİRLENMESİ

Azmi DEMİRCİ
Gelirler Genel Müdürlüğü
Daire Başkanı

Para, mal ve sermaye piyasalarındaki gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan gereksinimler, yine bu piyasalarda oluşturulan çeşitli araçlarla giderilmeye çalışılmakta ve bu araçların etkinliği de yasal düzenlemelerle sağlanmaktadır. Bu bağlamda sermaye piyasasında ortaya çıkan ve tamamen zaman boyutuyla ilişkili olarak gelişen gereksinimleri gidermeye yönelik araçlardan bir kısmı, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından 27.12.1994 tarih ve 22154 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Seri V/18 Numaralı “Kredili Menkul Kıymet Açığa Satış ve Menkul Kıymetlerin Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliğ” ile düzenlenmiştir.

Yazımızda, anılan tebliğ hükümleriyle, genel olarak “ödünç menkul kıymet alma ve verme işlemleri ” konusunda yapılan düzenlemelere ve bu tebliğe bağlı olarak İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. tarafından belirlenen "ödünç hisse senedi işlemlerinin uygulama esasları"na değinildikten sonra, hisse senetlerinin elden çıkarılmasından sağlanan kazançların vergilendirilmesi ve ödünç hisse senedi işlemlerinde “elden çıkarma” ve değer artış kazancının belirlenmesine ilişkin hususlar irdelenecektir.

1. ÖDÜNÇ MENKUL KIYMET İŞLEMLERİ:

1.1. Ödünç Menkul Kıymet İşlemlerinin Yasal Dayanağı ve İçeriği:

İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) aracılığıyla 1996 yılında uygulamasına başlanılan Ödünç Menkul Kıymet İşlemleri esas itibariyle Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan Seri V/18 Numaralı “Kredili Menkul Kıymet, Açığa Satış ve Menkul

Kıymetlerin Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliğ” hükümlerine göre yürütülmektedir. Ödünç Menkul Kıymet İşlemleri, bu konuda yapılan çerçeve sözleşmesinde belirlenen esaslar dahilinde, ödünç veren tarafından açığa satış amacıyla ödünç alan tarafa, belirli bir dönem için menkul kıymetlerin verilmesi ve aynı cins menkul kıymetlerin mislen geri alınması işlemleridir. Açığa satış işlemi ise sahip olunmayan menkul kıymetlerin ödünç alınmak suretiyle satılmasını ifade etmektedir.

Anılan tebliğ hükümleriyle belirlenen Ödünç Menkul Kıymet İşlemlerinin (ÖMKİ) ve bu işlemler sonucunda ödünç alan tarafından gerçekleştirilen Açığa Satış İşlemlerinin (ASİ) özellikleri ve esasları şu başlıklar altında gösterilebilir:

- ÖMKİ’ni ve ASİ’ni sadece sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracılık yetki belgesine sahip bankalar ve aracı kurumlar, SPK’ndan bu konuda izin almak suretiyle yapabilirler.

- Borsalarda işlem gören menkul kıymetlerden, ÖMKİ ve ASİ’ne konu olacaklar, "Kredili Menkul Kıymet İşlemleri ve Açığa Satış İşlemlerine Konu Olan Menkul Kıymet Listeleri"ne alınır ve borsa tarafından duyurulur.

- Aracı kuruluşların ÖMKİ’nin ve ASİ’nin toplam tutarı özsermayelerinin iki katını aşamaz.

- Aracı kuruluşlar kendi nam ve hesaplarına tuttukları menkul kıymetleri ve yetki verilmesi şartıyla müşterilerin hesaplarında bulunan ve portföy bulunduran diğer kişi ve kurumların menkul kıymetlerini ödünç verebilirler.

- Aracı kuruluşlar, ÖMKİ’nde "Ödünç İşlemi Çerçeve Sözleşmesi" düzenlemek; ASİ yapacak gerçek ve tüzel kişiler için "Kredi Hesabı" açmak, "Açığa Satış Çerçeve Sözleşmesi" düzenlemek ve bu hesabı da müşterinin diğer hesaplarından ayrı olarak izlemek zorundadırlar.

- ÖMKİ’nde, ödünç süresi içerisinde ödünç alınan menkul kıymetler için ihraççı kuruluşun ödeyeceği temettü veya faiz, ödünç alan tarafından ödünç veren tarafa ödenmek zorundadır.

- Açığa satışı yapılmış bulunan hisse senetlerinin ödünç verene tesliminden önce, ihraççı kuruluşun sermaye artırımını sonucu yeni pay ve bedelsiz pay alma hakkı kullanımı söz konusu olduğunda, tarafların yükümlülük ve hakları sözleşme hükümleri çerçevesinde serbestçe belirlenir.

- Aracı kuruluşlar, müşterileri adına aldıkları ödünç menkul kıymetler karşılığında ödünç veren kişi veya kuruma, aralarında serbestçe belirlenen bir tutarda teminat vermek zorundadırlar. Teminat tutarı, menkul kıymetin cari piyasa değerinin % 80’inin altında kaldığında, aracı kuruluş tarafından ilgili müşteriye bildirimde bulunularak, teminat tutarı ile menkul kıymetin piyasa değeri arasındaki farkın ikmal edilmesi istenir.

- ASİ yapacak müşteriler, açığa sattıkları menkul kıymetlerin cari piyasa değerinin en az % 50’sini nakit veya cari piyasa değerleri bu oranı karşılayan menkul kıymetler cinsinden peşin olarak yatırmak zorundadırlar.

- ASİ yapan müşteri, aracı kuruluşa verdiği emrin "açığa satış emri" olduğunu yazılı olarak bildirmek zorunda olup, işlem açığa satışa konu menkul kıymetin en son gerçekleşen işlem fiyatından daha yüksek bir fiyat üzerinden yapılır.

-Ödünç işlemi, açığa satışa konu ödünç menkul kıymetin ödünç alan müşteri emri ile satın alınması (ödünç verene mislen iadesi) ile sona erer.Aşağıda belirtilen durumlarda ise ödünç işleminden doğan borç muaccel hale gelir:

- a) Aracı kuruluş tarafından yapılan teminatın tamamlanması çağrısına rağmen müşterinin borcunu ödememesi,
- b) Sözleşme ile belirlenen ödünç işleminin süresinin sona ermesi,
- c) Açığa satış yapılan menkul kıymetin veya menkul kıymetlerin ilgili listeden çıkarılması.

1.2. Ödünç Hisse Senedi İşlemlerinin Uygulama Esasları:

SPK tarafından yayımlanan Tebliğ'le esasları ve özellikleri belirlenen "ödünç menkul kıymet işlemleri" konusunda yaptığımız açıklamalardan sonra, yine ilgili Tebliğ hükümleri doğrultusunda İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.(Takasbank) tarafından düzenlenen ödünç menkul kıymet kredisi "uygulama esasları"nın açıklanması da yararlı olacaktır. Esas olarak hisse senetlerine yönelik olarak belirlenen "uygulama esasları"na göre;

-Ödünç menkul kıymet kredisi, Takasbank tarafından belirlenen tür ve tutarda teminat göstererek ödünç hisse senedi almak isteyen aracı kuruluşların taleplerinin, ödünç hisse senedi vermek isteyen aracı kuruluşların verdikleri hisse senetleri ile oluşturulan havuzdan karşılanmasıdır.

- Ödünç hisse senedi işlemlerinde aracı kuruluşların Takasbank'a verdikleri teminatlar; Hisse Senedi, Hazine Bonosu, Devlet Tahvili, Teminat Mektubu, Nakit Blokaj veya Yatırım Fonu Katılma Belgeleri olabilmektedir. Vade içeren her türlü teminatın vadelerine 5 gün kala değiştirilmesi zorunlu olduğu gibi, Takasbank gerekli gördüğü hallerde teminatların değiştirilmesini isteyebilmektedir.

-Ödünç hisse senedi işlemlerinde, ödünç kredisinin başlangıcında ödünce konu hisse senetlerinin toplam piyasa değerinin (bir önceki gün 2. Seans ağırlıklı ortalama fiyattan bulunacak) en az % 100'ü kadar, yukarıda belirtilen türde teminat yatırılması gerekmekte; ödünç işlemi süresince her gün yapılan teminat değerlemesi sonucunda, toplam teminat ödünç alınan hisse senetlerinin toplam piyasa değerinin % 150'sinin (% 50 marjın) altına düştüğünde ise Takasbank tarafından ödünç alan aracı kuruluşa "teminat tamamlama çağrısı" yapılarak teminatın tamamlanması istenmektedir. Teminatın aynı gün tamamlanmaması durumunda aracı kuruluşun tüm kredileri için temerrüt hükümleri uygulanmaktadır.

-Ödünç hisse senedi kredisi kullanmak isteyen aracı kuruluşlardan, Takasbank'a hitaben düzenlenmiş, kullanmak istedikleri kredi miktarını gösteren bir "taahhütname" alınmakta ve bu taahhütname esas alınarak kullanabilecekleri kredinin üst sınırını gösteren " ödünç menkul kıymet kredisi limiti" tahsis edilmekte; ödünç hisse senedi vermek isteyenlerle de Tebliğ hükümlerine göre "çerçeve sözleşmesi" imzalanmaktadır.

-Ödünç işlemlerine ve dolayısıyla kredi ve teminat işlemlerine konu olacak hisse senetleri, İMKB tarafından ilan edilen "İMKB-100" listesinden Takasbank tarafından seçilmekte ve bu konudaki değişiklikler duyurulmaktadır.

- Ödünç hisse senedi işlemlerinde alt sınır 1 lot , üst sınır ise aracı kuruluşa tahsis edilen ödünç menkul kıymet kredisi limitidir.

- Ödünç hisse senedi işlemi, ödünç veren aracı kuruluşun Takasbank'a (Ödünç Verilecek Hisse senetleri Hesabı'na) aktardığı hisse senetlerinin, Takasbank tarafından ödünç alan aracı kuruluşa verilmesi ile başlamakta; ödünç veren vade belirtmemişse ve Takasbank'a aktarılan hisse senetleri ödünç veren tarafından geri çekilmedikçe sistemde kalmaya devam etmektedir.

- Ödünç alacak aracı kuruluşlar ise ödünç alma talimatlarını Takasbank'a yazılı olarak iletmekte ve bu taleplerine ilişkin teminatlarının virman talimatını kredi talebinden önce Takasbank'a göndermekle yükümlü tutulmaktadırlar.

-Takasbank tarafından, kullanılacak ödünç hisse senetleri ve karşılanan talepler her gün itibarıyla, ödünç veren ve ödünç alan aracı kuruluşlara bildirilmekte; gün içinde karşılanamayan ödünç menkul kıymet kredisi talepleri iptal edilmektedir.

- Ödünç hisse senedi işlemlerinde vade en çok 1 ay olarak belirlenebilmekte, aracı kuruluşlar kullandıkları ödünç kredisinin vadesinin sonunda, hisse senedi borçlarını fiziken en geç saat 14.00'a kadar; hesaben de en geç saat 17.00'a kadar ve Takasbank'a ödemekle yükümlü tutulmaktadırlar.

- Ödünç alınan hisse senetlerinin vade sonunda yukarıda belirtilen saatler kadar ödünç alan tarafından Takasbank'a iadesi ile Ödünç Menkul Kıymet Kredisi kapanmakta ve ödünç işlemi tamamlanmaktadır.

- Ödünç hisse senedi işlemlerinde, ödünce konu hisse senedinin kredinin kullanıldırıldığı günden bir önceki günde oluşan son seans ağırlıklı ortalama fiyatı ile bulunacak piyasa değerinin, ödünç süresince her gün için %0,05'i (onbinde beşi) Takasbank Tarafından vade sonunda ödünç veren aracı kuruluşa komisyon olarak ödenmektedir.

- Aşağıda belirtilen hallerde ise ödünç hisse senedi işlemlerinde "muacelliyet" in doğduğu kabul edilmekte ve " temerrüt" hükümleri uygulanmaktadır:

a) Takasbank tarafından yapılan teminat tamamlama çağrısına rağmen teminatın tamamlanmaması,

b) Takasbank tarafından yapılan teminat değiştirme çağrısına rağmen teminatın değiştirilmemesi,

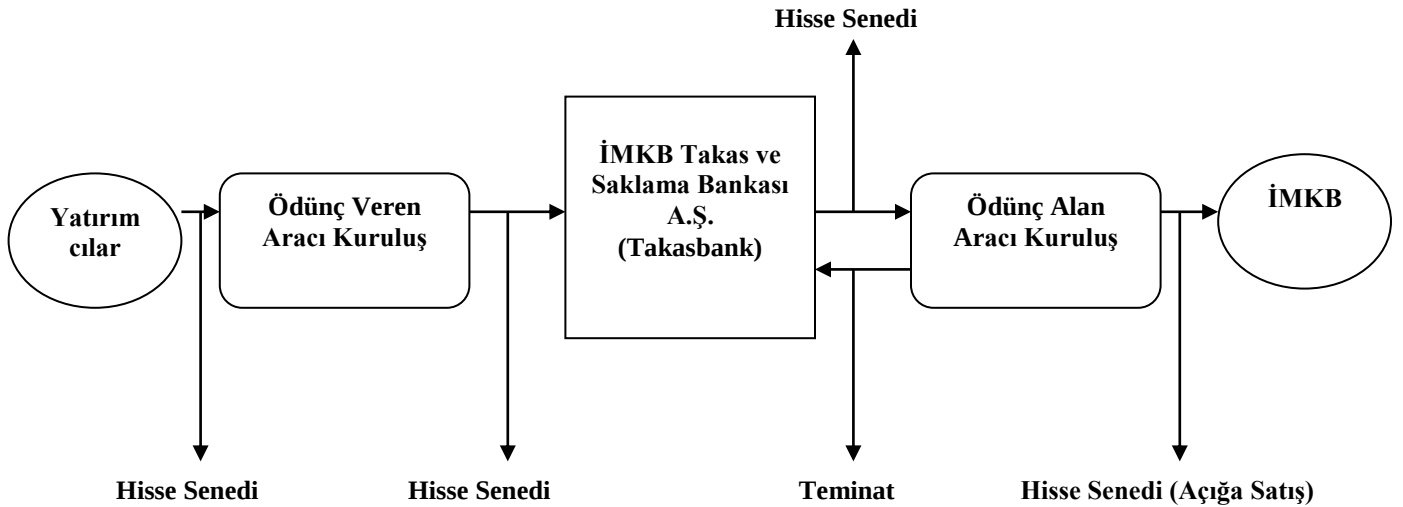
c) Vade sonunda yükümlülüklerin yerine getirilmemesi,

d) Aracı kuruluşun işlemlerinin sürekli veya süreli olarak durdurulması.

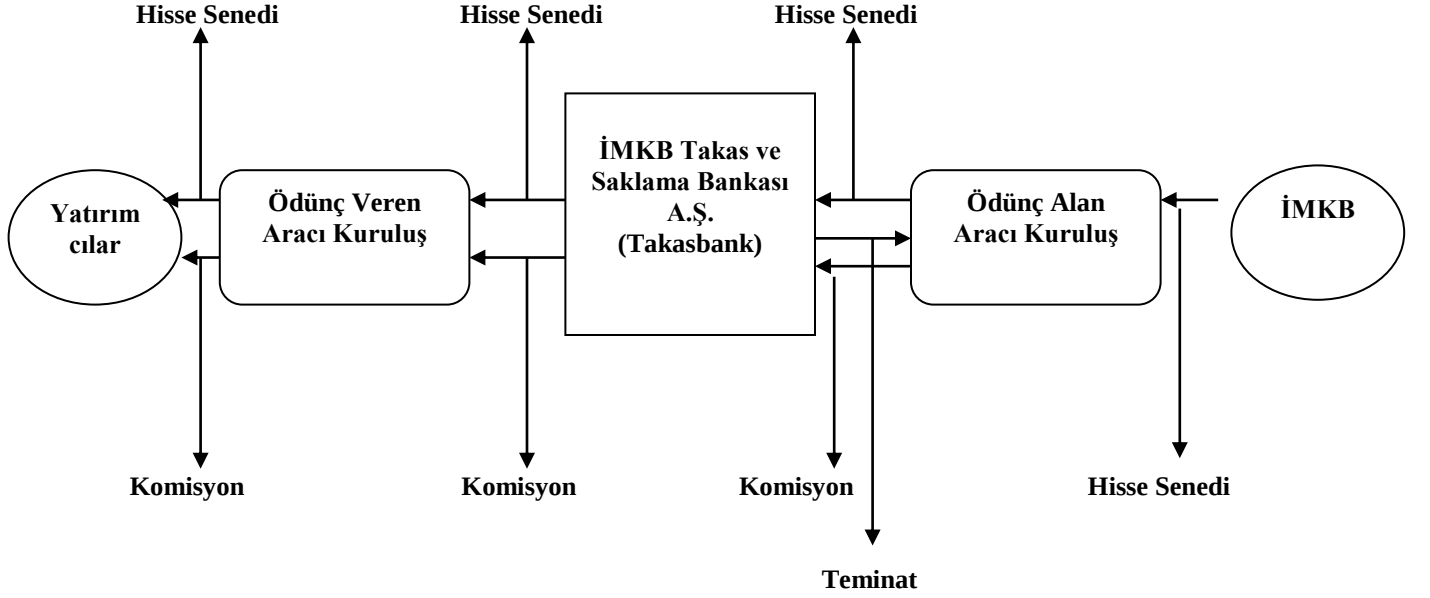
- Ödünç hisse senedi işlemlerinde "muacelliyet" in doğduğu kabul edilerek ödünç alan aracı kuruluşa "temerrüt" hükümlerinin işletilmesi halinde; aracı kuruluşun varsa Takasbank'taki nakdine el konularak; nakdin borcu karşılamadığı durumda ise teminatlar nakde dönüştürülerek ödünç konusu hisse senedi Borsa'da satın alınmaktadır. Ancak, krediye konu hisse senetlerinin satıcısının bulunmadığı veya İMKB pazarının sürekli olarak kapatılması durumunda , ödünç veren aracı kuruluşa, ödünce konu hisse senedinin Borsa'da gerçekleşen son işlem fiyatından TL. karşılığı, krediyi kullanan aracı kuruluşun teminatlarından karşılanarak nakit olarak ödenmektedir.

Ödünç hisse senedi işlemleri konusunda yukarıda yaptığımız açıklamaların tablo halinde gösterilmesi, işlemlerin daha açık olarak görülmesini sağlayabileceği gibi; bu işlemlerin vergisel düzenlemeler karşısındaki durumunu irdelendiği sonraki bölümdeki açıklamalar bakımından da yararlı olacaktır.

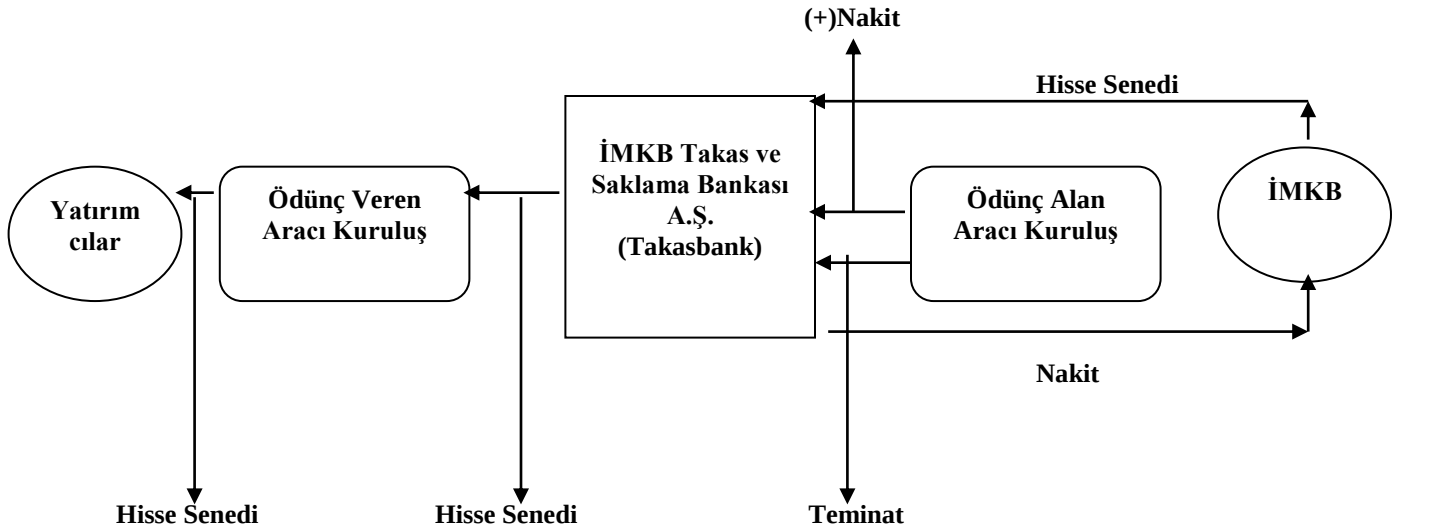
Tablo-I: Ödünç Hisse Senedi Verme İşleminin Başlangıcı:

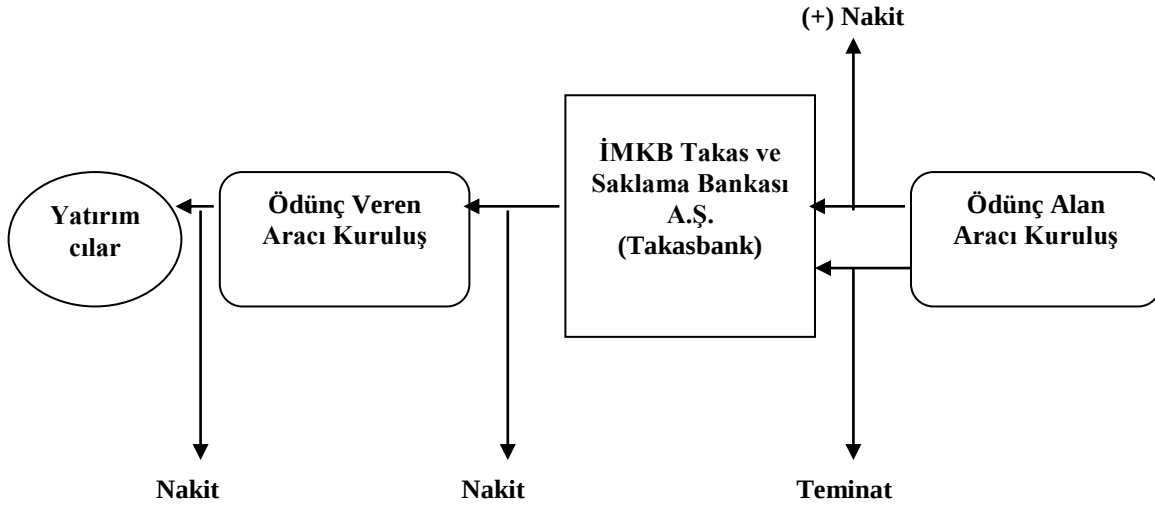
Tablo-II: Vade Sonunda Ödünç Hisse Senedin Mislen İadesi İle İşlemin Tamamlanması:

Tablo-III: Temerrüt Durumunda Hisse Senetlerinin Mislen İadesi İle İşlemin Tamamlanması:

Tablo-IV: Temerrüt Durumunda Hisse Senedinin Mislen İade Edilememesi:

2. HİSSE SENETLERİNİN ELDEN ÇIKARILMASINDAN SAĞLANAN KAZANÇLARIN VERGİLENDİRİLMESİ ve “ELDEN ÇIKARMA” KAVRAMI:

Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu’nda düzenlenen hisse senetleri, sahibine kardan pay alma (temettü) hakkı sağladığı gibi, menkul kıymetler borsasında veya borsa dışında “elden çıkarılmaları” nedeniyle de kazanç sağlayabilirler. Bu kazançlardan birincisi Gelir Vergisi Kanunu’nun 75 inci maddesinde “menkul sermaye iradı” olarak; ticari işletmelere ait olmayan hisse senetlerinin elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar ise gerçek kişiler bakımından “değer artış kazancı” olarak tanımlanmıştır.

1999-2002 yılları gelirlerinin vergilendirilmesine ilişkin olarak, 4444 sayılı Kanunla Gelir Vergisi Kanununa eklenen geçici 56 ncı maddenin D fıkrasının 1 numaralı bendinde ;

“İvazsız olarak iktisap edilenler hariç olmak üzere, hisse senetlerinin iktisap tarihinden başlayarak üç ay içinde veya iktisaptan evvel elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar ile diğer menkul kıymetlerin (menkul kıymet yatırım fonlarının katılma belgeleri hariç) elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar”ın değer artış kazancı olarak vergilendirileceği hükme bağlanmıştır. Maddenin devamında ise, bu şekilde elde edilen değer artış kazancının 3.500.000.000.-TL’ni aşan kısmının vergiye tabi olduğu belirtildikten sonra; geçici 56 ncı maddenin F fıkrasında da vergilendirilecek “safî kazancın “tespitine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerde, safî kazanç tespit edilirken, hisse senetlerinin iktisap bedelinin, elden çıkarıldığı ay hariç olmak üzere Devlet İstatistik Enstitüsünce belirlenen toptan eşya fiyatları

endeksindeki artış oranında artırılarak tespit edilebileceği veya yıl içinde elde edilen toplam gelirlerden Gelir Vergisi Kanunu'nun 76 ncı maddesinde hükme bağlanan indirim oranının uygulanması suretiyle bulunacak kısmın düşülebileceği ifade edilmiştir.

Diğer yandan, aynı maddenin D fıkrasında, ayrıca “elden çıkarma” kavramına da açıklık getirilmiştir. Yapılan düzenlemeye göre, “elden çıkarma”; maddede yazılı mal ve hakların satılması, bir ivaz karşılığında devir ve temlik, trampa edilmesi, takası, kamulaştırılması, devletleştirilmesi, ticaret şirketlerine sermaye olarak konulmasıdır. Bu düzenlemeden görüleceği üzere, vergilenecek değer artış kazancının doğuşu, madde kapsamında sayılan mal ve hakların satılması veya bir bedel karşılığında elden çıkarılmasına bağlanmış; herhangi bir bedel karşılığı olmaksızın yapılan devir ve temlikler ile mülkiyetin naklini gerektirmeyen tasarruflar elden çıkarma sayılmamıştır.

Açıklanan yasal düzenlemeler dikkate alındığında, tam mükellef gerçek bir kişinin hisse senetlerini elden çıkarmasından sağladığı kazancın “değer artış kazancı” olarak vergilendirilebilmesi için, hisse senetlerinin;

- a) Bir ivaz karşılığında iktisap edilmesi,
- b) İktisap tarihinden başlayarak üç ay içerisinde veya herhangi bir süre koşulu olmaksızın iktisap tarihinden önce elden çıkarılması,
- c) Elden çıkarılmasından sağlanan kazançların bir takvim yılındaki safı (endeks veya indirimden sonraki) tutarının 3.5000.000.000.-TL.nı aşması,
- d) Bir ticari işletmeye kayıtlı olmaması gerekmektedir.

Diğer yandan, elden çıkarılan hisse senetlerinin bir ticari işletmenin ya da kurumun aktifine kayıtlı olması durumunda ise elde edilen kazancın “değer artış kazancı” olarak değil; “ticari kazanç” veya “kurum kazancı” olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu durumda hisse senetlerinin iktisap şeklinin, elde tutma süresinin, elde edilen kazanç tutarının herhangi bir önemi kalmamakta ve ayrıca bu hisse senetleri için Gelir Vergisi Kanununun geçici 56 ncı maddesinde hükme bağlanan “endeksleme” ve “indirim oranı ile değerlendirme” olanakları da ortadan kalkmaktadır. Ancak, elden çıkarılan hisse senetlerinin ticari işletmelerin veya kurumların aktifine kayıtlı olması durumunda, bu işlemler nedeniyle elde edilen ticari kazancın veya kurum kazancının tespitinde, Gelir Vergisi Kanunun 38 inci maddesi hükümlerinin dikkate alınabilmesi mümkündür. Söz konusu maddenin son fıkrası aynen aşağıdaki gibidir:

“

Mükelleflerin iktisap tarihinden itibaren en az iki tam yıl süreyle işletmelerinde kayıtlı bulunaniştirak hisselerini elden çıkarmaları halinde, bu iktisadi kıymetlerin maliyet bedeli bunların iktisap edildiği ve elden çıkarıldıkları yıllar hariç olmak üzere her takvim yılı için Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılarak kazancın tespitinde dikkate alınabilir...”

Tam mükellef kurumların hisse senetlerinin elden çıkarılmasından sağlanan kazançlarının tespitinde, Gelir Vergisi Kanununun 38 inci maddesinde düzenlenen maliyet endekslemesinden

yararlanabilmeleri olanaklı olduğu gibi, gerekli koşulları sağmaları durumunda Kurumlar Vergisi Kanununun geçici 28 inci maddesinde düzenlenen istisna hükümlerinden de yararlanabilmeleri mümkündür.

3. ÖDÜNÇ HİSSE SENEDİ İŞLEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ:

Yazımızın birinci bölümünde, genel olarak ödünç menkul kıymet işlemlerinin yasal dayanağı ve içeriği ile ödünç hisse senedi işlemlerinin uygulama esasları açıklanmıő; ikinci bölümde ise hisse senetlerinin elden çıkarılmasından sağlanan kazançların vergilendirilmesi ile “elden çıkarma” kavramı hakkında kısa bilgiler verilmiőtir.

Yapılan açıklamalara göre, ödünç hisse senedi işlemlerinin ne şekilde vergilendirilmesi gerektiği konusunda belirleme yapabilmek için, bu işlemlerin uygulama esaslarına göre gerçekleőtir gerekleőtmediđinin belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü, dn verme iőlemiyle baőtlayıp ödünç alınan hisse senedinin mislen iadesi ile sona eren ödünç iőlemlerde “vergiyi doğuran olay” ile, ödünç verme iőlemiyle baőtlayıp ödünç alanın temerrüdü ve hisse senedinin mislen iade edilememesi ile sonuçlanan iőlemlerde “vergiyi doğuran olay” farklılık arz etmektedir. Belirtilen olasılıklar ve ödünç işleminin taraflarının hukuki kimliği birlikte değerlendirildiğinde, ödünç hisse senedi işlemlerinde vergilendirilecek kazanç tutarları için aőtadıdaki belirllemeler yapılabilir.

3.1. Ödünç Hisse Senedi İşleminin Senetlerin Mislen İadesi İle Sonuçlanması Durumunda;

İlgili mevzuata uygun bir şekilde, ödünç veren aracı kuruluşun hisse senetlerini ödünç olarak vermesi ile baőtlayıp, belirlenen vade sonunda da ödünç alan aracı kuruluşun hisse senetlerini mislen iadesi ile sonuçlanan ödünç işlemlerinde, ödünce konu hisse senetlerinin bir ivaz karőtılıđında devir ve temliki ile mülkiyetinin naklinden söz edilemeyeceği için; bu tür iőlemlerde “elden çıkarmadan” ve dolayısıyla ödünç verenler bakımından elden çıkarmadan sağlanan vergiye tabi kazançtan söz etmek olanaklı olmayacaktır.

Ancak, bu şekilde gerçekleőtir ödünç hisse senedi işlemlerinde, ödünç verenlerin elde ettiği “komisyon gelirleri”, ödünce konu hisse senetlerinin;

- a) Ticari bir iőtletmeye kayıtlı olması halinde gerçek kiőtiler bakımından “ticari kazanç” olarak,
- b) Kuruma ait olması halinde “kurum kazancı” olarak,
- c) Gerçek kiőtilerin şahsi portföyünde bulunması halinde ise Gelir Vergisi Kanununun 75/6 ncı maddesine göre “menkul sermaye iradı (alacak faizi)” olarak vergilendirilmesi gerekmektedir.

3.2. Ödünç Alanın Temerrüdüne Rağmen Hisse Senetlerinin Mislen İadesi Durumunda:

Yazımızın 1.2 Bölümünde belirtilen koşulların gerçekleşmesi ile ödünç hisse senedi işleminde, ödünç alan bakımından “muacelliyet” koşulları ve “temerrüt” hükümlerinin uygulandığı durumlarda; ödünç alanın teminatlarından karşılanmak suretiyle, ödünç verilen hisse senetlerinin Takasbank tarafından İMKB’den satın alınarak ödünç verene mislen iade edilemesinde de, yine yukarıdaki duruma duruma uygun olarak “elden çıkarma”dan söz etmek olanaklı değildir.

Ödünç alanın temerrüdüne rağmen hisse senetlerinin Takasbank tarafından mislen iadesi durumunda elde edilen “komisyon gelirlerinin” durumu da, ödünç işleminin bütün koşulları ile gerçekleştiği önceki bölümde yapılan açıklamalara göre değerlendirilecektir.

3.3. Ödünç Alanın Temerrüdü ve Hisse Senetlerinin Mislen İade Edilmemesi Durumunda:

Daha önce açıklandığı üzere, ödünç hisse senedi işlemlerinde ; Takasbank tarafından yapılan teminat tamamlama ve değiştirme çağrısına rağmen, ödünç alan tarafından teminatın tamamlanmaması ve değiştirilmemesi, vade sonunda yükümlülüklerini yerine getirmemesi veya işlemlerinin sürekli veya süreli olarak durdurulması halinde "muacelliyet" in doğduğu kabul edilmekte ve " temerrüt" hükümleri uygulanmaktadır:

Ödünç alan aracı kuruluşu "temerrüt" hükümlerinin işletilmesi halinde; aracı kuruluşun varsa Takasbank'taki nakdine el konularak; nakdin borcu karşılamadığı durumda ise teminatlar nakde dönüştürülerek ödünç konusu hisse senedi Borsa'da satın alınmaktadır. Ancak, krediye konu hisse senetlerinin satıcısının bulunmadığı veya İMKB pazarının sürekli olarak kapatılması durumunda , ödünç veren aracı kuruluşu, ödünce konu hisse senedinin Borsa'da gerçekleşen son işlem fiyatından TL. karşılığı, krediyi kullanan aracı kuruluşun teminatlarından karşılanarak nakit olarak ödenmektedir.

Buna göre, ödünç hisse senetlerinin vade sonunda veya vadeden sonra, yukarıdaki nedenlerden dolayı mislen iade edilememesi nedeniyle, karşılığının Takasbank tarafından İMKB’de gerçekleşen son işlem fiyatından nakit olarak ödenmesi durumunda;

a) Ödünç verenler bakımından “elden çıkarma” gerçekleşmiş olacak ve elden çıkarmadan sağlanan kazançlar; hisse senetlerinin gerçek kişilerin şahsi portföyüne dahil olması, bedel karşılığı iktisap edilmiş olması ve iktisabından itibaren üç aylık sürenin geçmemiş olması ve safi kazancın da 3.500.000.000.-TL.nı aşması koşuluyla “değer artış kazancı” olarak gelir vergisine tabi tutulması gerekmektedir. Söz konusu hisse senetlerinin bir ticari işletme veya kurum aktifine kayıtlı olması halinde ise, elden çıkarmadan sağlanan kazançlar, 2 .Bölümde yapılan açıklamalar çerçevesinde “ticari kazanç” veya “kurum kazancı” olarak vergilendirilecektir.

b) Ödünç olarak “açığa satış” işlemi gerçekleştirenler bakımından ise işlem hisse senetlerinin iktisabı (alış) sayılacak ve açığa satış işleminin gerçek kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olması durumunda, hisse senetlerinin iktisaptan evvel elden çıkarılması gerçekleştiğinden, elden çıkarma ile iktisap tarihi arasındaki süreye bakılmaksızın bu işlemde doğacak safi kazancın 3.500.000.000-TL’ni aşan kısmı “değer artış kazancı” olarak vergilenecektir. Açığa satış işlemini gerçekleştiren ticari işletme veya kurum yönünden de belirtilen işlem alış sayılacağından, elde edilen kazanç “ticari” kazanç veya “kurum kazancı” olarak vergilendirilecektir.